

Seminář „Možnosti a otázky aplikace sociologického výzkumu do praxe a politiky rovných příležitostí mužů a žen“

30. listopadu 2004 proběhl ve vile Lanna seminář *Možnosti a otázky aplikace sociologického výzkumu do praxe a politiky rovných příležitostí mužů a žen* zaměřený na sociologický výzkum a politiku rovných příležitostí. Jeho cílem bylo shrnout a uzavřít práci oddělení Gender & sociologie SOÚ AV ČR na projektu probíhající od roku 2000 pod názvem „Aktuální otázky formování politiky rovných příležitostí mužů a žen v souvislosti s připraveností České republiky na vstup do Evropské unie“ (tento projekt byl podpořen grantem Rady programu podpory cíleného výzkumu a vývoje Akademie věd ČR (reg. č. 87028002).) Projekt byl orientován na analýzu implementace závazných evropských standardů politiky rovnosti mužů a žen do různých sfér sociálního života, výzkum politické i občanské průchodnosti politiky rovných příležitostí a sociální akceptace této politiky. Primární snahou bylo poskytnout relevantní sociologickou analýzu, propojit ji s intervencí do problematiky rovných příležitostí mužů a žen a podpořit komunikaci a výměnu informací mezi výzkumem a praxí, aby bylo možné získané poznatky cíleně využít.

Výstupy tohoto výzkumného projektu směřovaly k otevření diskuse nad aktuálními tématy současné české společnosti ve vztahu k politice rovných příležitostí mužů a žen a k podání možných doporučení a návrhů dalších opatření. Seminář tak následně nabídl prostor pro shrnutí výsledků a vyhodnocení dopadů této diskuse. Sloužil zároveň jako příležitost k setkání vědeckých odborníků a odborníků zabývajících se výzkumem v oblasti rovných příležitostí na jedné straně a představitelů státní správy, politických struktur, občanských sdružení, veřejně právních subjektů, médií a veřejnosti obecně na straně druhé. Byl tak vytvořen prostor ke vzájemné konfrontaci zkušeností a poznatků z oblasti vývoje politiky rovných příležitostí, implementace evropských standardů do le-

gislativy ČR a srovnání evropských postupů a řešení otázek nerovnosti či sociální exkluze a marginalizace na základě pohlaví.

Na semináři byly předneseny výstupy z výzkumů realizovaných v oddělení Gender & sociologie a rovněž dalších vědeckých odděleních Sociologického ústavu AV ČR. V úvodním příspěvku *Výzkum aktuálních genderových otázek a politika rovných příležitostí* PhDr. Marie Čermáková představila metodologický projekt výzkumu, který byl zaměřen zejména na rozvoj aplikované vědy, a zároveň poukázala na problémy spojené právě s aplikovaným výzkumem, lépe řečeno formováním vědní politiky. Sociologický cílený výzkum totiž není v rámci současného konceptu vědní disciplíny v akademické sféře hodnocen s ohledem na specifika aplikace společenskovědních oborů, což dále problematizuje jeho vědní status.

V druhém příspěvku *Genderové nerovnosti na trhu práce* představila Mgr. Alena Křížková analýzu dat výzkumu veřejného mínění o postavení žen na trhu práce z roku 2003. Zejména ze srovnání s podobným výzkumem provedeným v roce 1995 vyplynula zásadně větší míra percepce nerovností na trhu práce ze strany jak mužů, tak žen. Nicméně nelze jednoznačně stanovit, zda došlo k reálnému nárůstu nerovností v neprospěch žen nebo zda významný vliv sehrála spíše zvýšená citlivost české populace k nerovnému zacházení. Zásadním zjištěním, na které bude muset česká společnost reagovat, byl rovněž vysoký podíl mužů (65 %) a žen (88 %), kteří se domnívají, že ženy nemají s muži na současném trhu práce rovné šance.

Následovala prezentace Mgr. Hany Haškové *Individuální a institucionální strategie sladování pracovního a rodinného života*, ve které poukázala na nesoulad nabídky a poptávky tzv. „family friendly“ forem práce na českém pracovním trhu, neboť s výjimkou práce na částečný pracovní úvazek, která je nicméně využívána pouze 2 % mužů a 9 % žen z celkového počtu zaměstnanců, byly respondenty hodnoceny podmínky sladování rodinného a profesního života spíše jako nedostatečné.

Poté vystoupila PhDr. Hana Maříková s příspěvkem *Rodičovská dovolená a genderová (ne)rovnost v rodině a na trhu práce*. Představila zde vývoj mateřské dovolené, přes rodičovský příspěvek až po zavedení rodičovské dovolené do právního řádu ČR, který zrovnoprávňuje rodiče i ve sféře placené práce. Nicméně výsledky výzkumu „Podpora využívání rodičovské dovolené muži“ naznačily, že ani tak nelze hovořit o definitivním, v praxi uplatňovaném zrovnoprávnění rodičovských rolí (výše uvedené příspěvky byly ve zkrácené verzi publikovány v bulletinu oddělení Gender & sociologie Gender, rovné příležitosti a výzkum, č. 4/2004).

Dalším bodem semináře bylo vystoupení Mgr. Petry Rakušanové, M.A. s prezentací výsledků problémově orientovaného výzkumu politické participace žen v ČR. V příspěvku *Analýza nízké participace žen v politických rozhodovacích funkcích* upozornila zejména na absenci veřejné diskuse na téma politické participace žen a nízkou veřejnou podporu ženských politických aktivit. Zároveň výzkum směřoval k definování určitých praktických opatření pro zvýšení počtu žen na české politické scéně. Kvůli negativním reminiscencím vnějších kvót bylo pro zvýšení politické participace žen doporučováno spíše zavedení vnitrostranických kvót. Poté následovala prezentace Mgr. Jiřího Vinopala nazvaná *Sociální realita – výzkum a ovlivnění*, která symbolicky uzavřela seminář úvahami nad možnostmi a překážkami aplikovaného výzkumu a využitelnosti vědeckých poznatků v praxi.

Do odpoledního bloku byly zařazeny dvě panelové diskuse, jejichž hlavním posláním bylo vyhodnotit vztah mezi sociologickým výzkumem a jeho možnými uživateli. Do diskuse byly přizvány PhDr. Geraldina Palovčíková z Ministerstva vnitra ČR, PhDr. Hana Frýdová z Ministerstva školství ČR, PhDr. Lenka Simerská z neziskové organizace Gender Studies o.p.s., PhDr. Iva Šmídová, Ph.D. z FSS MU a Mgr. Petra Kutálková z neziskové organizace La Strada. Cílem diskuse bylo zejména zjistit kvalitu přístup-

nosti vědeckých poznatků a kvantitativních i kvalitativních dat pro aktéry veřejné sféry podílející se na formování politiky rovných příležitostí a dále také způsob, jakým jsou tyto poznatky a údaje skutečně využitelné pro praktickou činnost těchto subjektů. V neposlední řadě bylo snahou rovněž zjistit, jak by bylo možné tento vztah zdokonalit a prohloubit, aby sociologický výzkum poskytoval skutečnou základnu pro veřejnou intervenci v oblasti genderových vztahů a rovných příležitostí mužů a žen. Vyzdvíženy byly rovněž otázky etických souvislostí vědeckého výzkumu, možnosti intervence do praktické politiky a problémy zkreslení či zneužití vědeckých poznatků.

Z diskuse vyplynula stále ještě nedostatečná spolupráce mezi jednotlivými subjekty participujícími na formulování a prosazování politiky rovných příležitostí. Jako jeden z hlavních problémů byl vnímán zejména proces vytváření expertní znalosti a dezinterpretace poskytnutých informací, což je v hlubší rovině spojeno se stále ještě přítomnou stigmatizací feministické vědy. Zároveň byla také kritizována nízká rozhodovací pravomoc zaměstnankyň na pozici gender focal pointu (na této pozici nepracuje žádný muž) a jejich stále ještě marginalizované postavení v organizaci jednotlivých ministerstev, stejně jako složitá komunikace mezi ministerstvy. Rovněž byly diskutovány možné návrhy, které by Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů mohla pro zlepšení efektivity prosazování rovných příležitostí změnit, např. jednoznačné definování pracovní náplně pozice gender focal point a jejich průhlednější zařazení v rámci organizační struktury ministerstva a dále také vytvoření pozic gender focal point na plný pracovní úvazek, což by zvýšilo jejich status a kvalifikační hodnocení. Navrhovány byly rovněž institucionální opatření ve smyslu vytvoření institucí („think tank“), které by formovaly dialog a zprostředkovávaly komunikaci mezi vědeckými pracovišti, nevládními organizacemi a vládní sférou, neboť, jak se ukázalo, nejproblematictějšími body jsou právě komunikace a spolu-